

ництва в ім'я виробництва, як то було за тоталітарного соціалізму. Маю на увазі нову якість економічного розвитку, у структурі якого кожна окрема особа перетворюється в системну самоціль, у справжню мотивувальну силу суспільного прогресу.

Цього року незалежній Україні виповнюється 20, а це вік, у якому логіка самооцінки є чи не визначальною запорукою конструктивізму, основа так необхідного нам, вистражданого всіма нами поступального руху. "Для того, щоб прийшла свобода, — зазначає М. Тетчер [1], — необхідна критична маса людей, які дійсно розуміють, що це таке. Подібне розуміння не може постати само по собі. Лише звичаї та світогляд роблять свободу стійкою. Іншими словами, спочатку з'являються вільні люди, а вже потім — заснований на принципах свободи політичний, економічний і соціальний порядок. Якою Україна буде завтра, яку Україну ми хочемо, яким є ідеал українського майбутнього, України — ХХІ.

Аналіз принципів та основних засад ліберального розвитку – проблема, якою багато років переймається автор, — створює достатньо вагомий (насамперед світоглядний) передумови глибокого наукового осмислення відповідної перспективи.

Список використаних джерел

1. Тэтчер М. Искусство управления государством: Стратегии для меняющегося мира. – Москва, 2003. с.500.

УДК 330.341.1

БУДКІН В.С.,

Інститут світової економіки
і міжнародних відносин НАН України,
д.е.н., проф..

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СНД

Анотація. В статті проаналізовані основні напрямки інноваційної політики країн СНД, особливості її проведення до, під час та після економічної кризи 2008-2009 років. Визначені причини відсутності масштабних інноваційних заходів у більшості держав цього регіону.

Ключові слова: інноваційний процес, економічна криза, інноваційна стратегія, технопарки, технополіси, «Силіконова долина», інноваційний менеджмент, «Голландська хвороба», імпорт технологій, екстенсивний шлях розвитку.

Annotation. The article analyzes the main trends of the innovation policy of the CIS countries, the peculiarities of its implementation for, during and after the economic crisis of 2008 – 2009. Defined reasons for the lack of largescale innovation activities in most countries of the region.

Key words: innovation process, economic crisis, innovation strategy, technoparks, technopolisies, “The Silicon Valley”, innovation management, “The Dutch disease”, the import of technologies, extensive development path.

Постановка проблеми. Зростаюча обмеженість ресурсів та посилення конкурентної боротьби на світовому ринку під впливом глобалізації перетворюють інновації в основний фактор збереження та посилення позицій окремих країн у світовому господарстві. При цьому лише найбільш економічно розвинені та великі держави, або їх господарські спілки (США, Японія, ЄС тощо) мають змогу проводити комплексну інноваційну політику. Поряд з тим успішне використання інновацій можливо й у таких невеликих країнах, як Тайвань, Сянгань, Ізраїль тощо. Успішною є також модель вибіркового інноваційного розвитку окремих галузей та територій в таких ще недостатньо економічно розвинутих великих державах, як Китай або Індія. Досвід цих держав потенційно може мати особливо велике значення для всієї групи пострадянських країн, в тому числі й України. Нажаль, сукупність негативних економічних та політичних факторів не дозволила забезпечити перехід на інноваційні рейки розвитку в усьому регіоні СНД, хоча деякі з членів цього міждержавного союзу все ж таки намагаються здійснювати інноваційні заходи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інноваційного розвитку зайняли особливо значне місце в наукових розробках економістів країн СНД в останній період. Найбільш активну позицію в цьому питанні займають російські дослідники, що стимулюється підвищеною увагою до даної проблематики з боку владних структур країни. З теоретичного боку значними досягненнями визначаються також розробки українських академічних та вузівських робітників. Певні дослідження даної проблематики проводяться також білоруськими та казахстанськими вченими. Разом з тим необхідно вказати, що переважна більшість цих досліджень, в тому числі й високого рівня, в умовах функціонування сучасних національних моделей економічного розвитку не знаходять й не можуть знайти свого втілення до господарської практики.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до використання інноваційної моделі розвитку в країнах СНД, причин або повної відсутності національної інноваційної політики, або лише обмеженого спектра її застосування в найбільш економічно розвинутих державах регіону. При цьому окремі вдалі приклади, з одного боку, та провали інноваційних заходів, з іншого, мають особливе значення для визначення напрямів переходу до згаданої моделі в українській економіці.

Виклад основного матеріалу. Необхідність переходу до інноваційної моделі розвитку був усвідомлений в найбільш економічно розвинутих країнах СНД ще в другій половині 90-х років минулого століття. В Україні це завдання було втілено в постанову ще уряду В.Пустовойтенка «Про розробку Державного плану науково – технічного розвитку України на 1999-2005 роки та визначення інноваційних пріоритетів держави» (№ 84 від 26 січня 1998 року). В цьому ж році питання використання інновацій в національній економіці стали складовою частиною президентської програми «Казахстан-2030». Відповідні президентські укази та урядові постанови з другої половини 90-х років минулого століття систематично приймалися також в Росії та Білорусі. Первісний підхід до проблем інновацій в цих країнах зводився до необхідності використання досвіду інноваційної діяльності передових держав світу. Це стосувалося, насамперед, розгортання сітки технопарків та технополісів, які показали свою високу ефективність не лише в найбільш «технологічних» державах («Силіконова долина» в США, «Цукуба» в Японії, «Антиполіс Софія» у Франції) тощо), але й в трансформаційних країнах (більше 50 технопарків в КНР, ВЕЗ високих технологій у В'єтнамі, угорський технополіс «Жамбекі» та інші [1].

За цією ж схемою «перенесення кращого світового досвіду» до України низкою постанов Верховної Ради в 1999, 2001 та 2002 роках було створено 9 технопарків, які, однак, не спромоглися суттєво вплинути на загальний інноваційний клімат в країні [2]. Набагато пізніше, з 2005 року після ряду експериментів почали створюватися технопарки при провідних наукових установах Росії, але з тими же незадовільними наслідками, як й в Україні. При цьому обидві країни не ризикнули заснувати такі більш комплексні та ефективні, але й набагато більш витратні та багатопрофільні утворення, як технополіси.

Якщо в Україні пошук ефективних інноваційних осередків на цьому був загальмований, то в Росії у передкризовий період намагалися знайти більш адекватні існуючим в країні економічним умовам форми інноваційних утворень. За ініціативою тодішнього президента В.Путіна в середині цього десятиліття була розроблена спеціальна програма створення різноманітних за формою інноваційних осередків, які у більшості випадків не мали відповідних зарубіжних аналогів. З 2007 року розпочалося формування державних корпорацій на основі об'єднання за технологічними ланцюжками підприємств та установ ряду галузей та сфер науково-технологічної діяльності. Такими комплексними утвореннями стали Об'єднана суднобудівна та Об'єднана авіабудівна корпорації, танкерна корпорація «Совкомфлот», а також Російська корпорація нанотехнологій («Роснано»), яку очолив один із найкращих менеджерів Росії А.Чубайс. Про масштаби державної підтримки інноваційної діяльності свідчить той факт, що тільки на дослідження у сфері нанотехнологій Росія передбачила виділити 180-200 млрд. рублів державних коштів [3].

Іншою важливою формою інтенсифікації інноваційної стратегії Росії стала політика розгортання сітки венчурних фондів, які до кризи були створені у Москві, Татарстані, Красноярському та Пермському краях, Томській області із подальшою перспективою їх розширення ще на 12-13 адміністративних суб'єктів Російської Федерації. Прогнозується, що сукупний капітал таких фондів зросте до 30 млрд. рублів, із виділенням 50% його частки приватним капіталом, а 50% - за рахунок коштів федерального та місцевих бюджетів [4].

Необхідно вказати, що під час світової кризи 2008-2009 років з її суттєвим впливом на ускладнення фінансової ситуації в Росії інноваційний процес в країні був лише частково пригальмований. Навіть при особливо значному погіршенні економічних показників у 2009 році на федеральні цільові програми інноваційного розвитку було виділено 909 млрд. рублів проти 1161 млрд. за передкризовими планами. Щоправда всі ці кошти пішли лише на збереження створених раніше форм реалізації інноваційної діяльності, а не на їх якісний та кількісний розвиток й відкриття низки вже підготовлених нових проектів.

Післякризова інноваційна політика Росії зводиться в основному до відновлення та стабілізації вже закладених раніше форм та напрямів здійснення комплексу заходів у згаданій сфері. Президент Д.Медведєв в своїх систематичних виступах та у президентських посланнях до Федеральних зборів регулярно підкреслює нагальну необхідність втілення в життя ефективної інноваційної моделі, слушно підкреслюючи неможливість зберегти на перспективу екстенсивний шлях розвитку з його орієнтацією лише на подальше посилення сировинно-енергетичної спрямованості російської економіки із її понадвисокою залежністю від кон'юнктури світового ринку (фактично і в Росії до цього часу залишається успадкована «Голландська хвороба» з її нераціональним перекосом структури національного господарського комплексу). Але на протязі післякризових 2010- 2011 років якихось новітніх зрушень в сфері інновацій не відбулося за одним виключенням – в минулому році у Підмосков'ї розпочалося формування російської «Силіконової долини» у Сколково. Владні структури Росії прикладають великі зусилля для залучення до цього проекту поряд із вітчизняними також іноземних інвестицій та технологій, але реально оцінити успіх цієї справи поки що неможливо внаслідок нетривалого періоду функціонування цього новітнього інноваційного утворення комплексного спрямування.

Певний інтерес являє інноваційна стратегія також таких країн, як Білорусь та Казахстан. Характерною рисою обох цих держав є стабільність та послідовність інноваційної стратегії, обмеження (внаслідок характерної для невеликих країн некомплексності національної економіки та притаманної для них обмеженості матеріально-фінансових ресурсів) чисельності об'єктів безпосередньої «інноваційної уваги держави», орієнтація не стільки на власні науково-технологічні розробки, а на «імпорт інновацій» з Росії та інших країн світу.

Високий рівень прямого державного втручання в економічні процеси визначив також й особливості білоруської політики в інноваційній сфері. В країні виділена обмежена кількість великих промислових об'єктів (єдине у СНД підприємство по випуску великовантажних автомашин «Белаз», Мінський тракторний завод, хімічний комбінат «Білорускалій», деякі підприємства АПК тощо), для яких встановлений спеціальний

пільговий режим придбання імпортного устаткування та сучасних технологій. Експорт військової техніки, яка знаходить збут на світових ринках озброєнь, дозволяє припустити, що такий же режим застосовується в Білорусі й по відношенню до військово-промислового комплексу. Високорегульована білоруська економіка відносно мало постраждала від ударів світової економічної кризи. Тому перед, під час та після кризи державна політика країни в сфері інновацій не зазнала якихось суттєвих змін. Необхідно вказати, що ця політика базується на підтримці дозованого внесення інновацій у виробничу діяльність вказаних вище окремих білоруських підприємств, а не на селективному розвитку обраних галузей, підприємств та виробництв, як це здійснювалося у Японії, а потім в Південній Кореї, на Тайвані тощо. Іншими словами, в Білорусі немає довгострокової інноваційної стратегії, основною причиною чого є можливість працювати на понадемний російський ринок збуту та отримувати до останнього часу з Росії необхідні для розвитку білоруської економіки товари (насамперед, нафту та газ) за пільговими цінами.

Якраз селективний підхід виступає важливим компонентом інноваційної стратегії Казахстану. В межах вже вказаної довгострокової національної програми «Казахстан-2030» на протязі останніх десяти років в цій країні здійснюється політика інноваційного оновлення, насамперед, галузей гірничо-видобувного комплексу, які залишаються основою казахстанської економіки. Новітні технології та передова техніка йде також переважно в ті галузі машинобудування, які зав'язані на обслуговування сировинно-енергетичного комплексу Казахстану (частково це стосується й окремих підприємств легкої та харчової промисловості, об'єктів по ремонту та модернізації сільськогосподарської техніки тощо). Разом з тим президент Н.Назарбаєв чітко сформулював завдання поступового відходу від «видобувного» характеру національної економіки, нагальної необхідності нарощування питомої ваги обробних галузей саме на основі використання передових технологій. Потенційні фінансові можливості для цього в країні існують, вони пов'язані із отриманням значних коштів від розробки разом із великими світовими ТНК багатих родовищ нафти на заході країни (проекти «Тенгіз» та інші) та експортом їх продукції разом із вивозом кольорових металів, інших сировинних товарів. Характерно, що влада Казахстану вже у післякризовий період висунула завдання створити на основі передових технологій повний цикл переробки урану й зайняти за цим показником провідне місце у світі.

В Казахстані послідовно здійснюється політика розгортання мережі бізнес-інкубаторів, невеликих за світовими масштабами інноваційних центрів та наукових інститутів практичної спрямованості – практично всі вони з державною підтримкою змогли зберегтися й під час кризи. Питання збереження інноваційних осередків у територіальному розрізі були включені у так звані «дорожні карти» антикризової діяльності областей Казахстану. В цей період подальше розгортання інноваційної діяльності було пригальмовано, але вже у посланні народу Казахстану «Нове десятиліття – нове піднесення, нові можливості Казахстану» в січні 2010 року на засіданні обох палат парламенту президент Н.Назарбаєв заявив про повернення до довгострокової стратегії економічних перетворень «Казахстан-2030», включаючи початок дворічної програми прискореного впровадження інвестиційно-інноваційного розвитку країни. За десятиліття, до 2020 року передбачається використати на 162 загальнодержавні проекти інноваційно-індустріального розвитку 6,5 трлн.тенге (біля 439 млрд. доларів), з метою досягти амбіційної цілі входження до 50 провідних конкурентоспроможних держав світу [5]. Завдання щодо послідовного проведення інноваційної стратегії розвитку видобувної та обробної промисловості були також висунуті Н.Назарбаєвим під час інаугурації на пост президента після позачергових виборів у квітні 2011 року [6].

Політичні негаразди, часті зміни владних структур, невисока стабільність національної економіки разом із несприйняттям нею інновацій призвели до відсутності в Україні реальної інноваційної стратегії. Разом з тим і в таких умовах можна було використати окремі позитивні аспекти інноваційної політики зазначених вище держав. Це стосується, зокрема, російського досвіду створення державних корпорацій, які охоплюють весь цикл від наукових розробок до їх втілення у технології, використання наступних у виробництві, а далі – до збуту та післяпродажного обслуговування. В Україні спроба створення подібної корпорації здійснена в авіаційній промисловості, подальша доля якої залежить від належної фінансової підтримки з боку держави. Це ж стосується венчурних фондів, які на основі селективного підходу можуть фінансово підтримуватися у обраних сферах виробництва. Для їх широкого розповсюдження необхідно прийняти спеціальну державну програму з визначенням необхідних для їх розгортання коштів, з розробкою спеціального механізму функціонування, встановлення співвідношення приватних та державних вкладень, створити за існуючим міжнародним досвідом ризиковий фонд гарантій тощо. Не менше значення може мати казахстанський досвід селективного зосередження уваги (включаючи фінансову підтримку, пільги по оподаткуванню, експорту та імпорту) лише на тих обраних найбільш перспективних напрямках технологій та виробництва, які можуть за короткий період підняти загальний рівень української економіки.

Що ж стосується інших країн СНД, то інноваційна діяльність у них не знайшла свого навіть мінімального розвитку. Дві закавказькі (Вірменія та Грузія) та дві центральноазіатські республіки (Киргизстан та Таджикистан), а також Молдова за загальним рівнем економічного потенціалу, при стабільному кризовому стану національної економіки, негативному впливу внутрішніх та зовнішніх політичних процесів не мають змоги приступити до модернізації свого господарства. Точкові інноваційні внески ззовні не створюють загального фону для ствердження інноваційних елементів в економіці зазначених країн Закавказзя (інновації імпортуються разом із устаткуванням лише на деякі машинобудівні та транспортні підприємства Грузії, для ювелірної промисловості та електроенергетики Вірменії). Це ж стосується Таджикистану і Киргизстану, де інноваційні імпортні внески обмежені будівництвом потужних Рогунської та Сангтудинської ГЕС, розробкою

киргизстанських золотих родовищ. Зовсім не зафіксовані мінімальні інноваційні заходи також в Молдові, основна індустріальна частина якої перебуває на території самовизначеної Придністровської Республіки.

Цікавою є ситуація з інноваціями в трьох інших членах СНД, в яких на відміну від попередньої групи є значні фінансові ресурси. Укладання у 1994 році так званого «Контракту віку» між тодішнім керівництвом Азербайджану та великими ТНК про розробку нафтових родовищ каспійського шельфу та транспортування нафти до середземноморського терміналу у Джейхані (Туреччина) дозволило країні створити великий валютний «Нафтовий фонд». Але порівняно із реально існуючими завданнями переходу до інноваційної стадії розвитку ця країна має більш нагальні проблеми сучасного розвитку. Справа в тому, що після краху СРСР азербайджанські підприємства втратили всі коопераційні зв'язки із партнерами на пострадянському терені, що призвело до практично повного колапсу виробничого потенціалу країни. З початку цього століття отримані від експорту кошти почали використовуватися на оживлення як великих (хімічний комбінат в Сумгаїті, завод «Бакхолодильник» та інші), так й менших підприємств, на реструктуризацію азербайджанської економіки з метою посилення її хоч би мінімальної комплексності, на забезпечення нагальних потреб населення, яке має невисокі доходи внаслідок великого безробіття.

Показово, що наступні дві країни – Узбекистан та Туркменістан не лише не постраждали від світової економічної кризи, але досягли в цей період високих темпів приросту національної економіки. За даними економічного комітету парламенту Туркменістану приріст ВВП в цій країні у 2009 році склав 15,2%, а Узбекистан завершив кризовий рік із приростом цього ж показника у 8,1% [7]. Міжнародна організація «Economic Intelligence Unit» у грудні 2009 року заявила, що за її прогнозами обидві країни у 2010 році увійдуть в п'ятірку світових держав із найбільш високими темпами економічного зростання (реальні показники приросту ВВП цих двох країн в минулому році все ж були трохи нижчими, ніж вони могли претендувати на участь у такій «понаделітній» компанії країн світу). В квітні 2011 року МВФ оприлюднив прогноз, згідно з яким Узбекистан та Туркменістан у 2011 та 2012 роках забезпечать найбільш високий приріст економічних показників серед країн СНД. Але, як і в Азербайджані, в цих країнах немає можливості використати ці сприятливі показники для переходу до інноваційної моделі. В обох країнах цьому заважає нестача тих кваліфікованих кадрів, які були б спроможні працювати на високотехнологічному устаткуванні, а також спеціалістів в справі інноваційного менеджменту.

Найбільш пекучою проблемою сучасного Узбекистану є наявність величезної армії безробітних, особливо у сільській місцевості. Тому наявні кошти витрачаються не на інновації, а на розвиток трудозатратних виробничих потужностей і ремісничого сектору для створення додаткових робочих місць. Значні кошти країна вимушена вкладати у геологорозвідувальні роботи, розробку нових газових родовищ та золотовидобувних об'єктів, іригацію та розвиток транспортної інфраструктури. В Туркменістані великі валютні надходження при новому президенті Г.Бердимухаммедові стали витрачатися більш раціонально, ніж при «Туркменбаши», але вони йдуть в основному на геологорозвідувальні роботи, будівництво експортних газопроводів (в грудні 2010 року почав діяти понадпотужний трубопровід через Узбекистан до Китаю), на іригаційні роботи тощо, що не входить до сфери інноваційної діяльності. Щоправда, імпорт модернового устаткування для видобувної промисловості обох держав супроводжується «імпортом інновацій», але це не означає, що ці країни здійснюють національну інноваційну політику.

Загальні висновки. Необхідно відзначити, що й у найбільш «інноваційних» країнах рівень впливу інновацій на економіку бажає кращого. Однією з головних причин цього є некомплексність підходу до інноваційного процесу, зокрема до використання послуг менеджменту, який би відповідав новим реаліям господарської діяльності. В усіх успішно використовуючих цю модель економічно найбільш розвинутих країнах вже багато років існує спеціальний «інноваційний менеджмент», що не було взято на озброєння в жодній з країн СНД. Саме з цим пов'язані інноваційні досягнення й такого «новачка» в сфері інновацій, як сучасний Китай – в світі відносно його інноваційної політики навіть прижився спеціальний термін «бамбукове павутиння» («Bamboo network»). Він виник у зв'язку із наявністю багаточисельної армії китайських спеціалістів, які вчаться або працюють в США та інших передових країнах світу, а також у філіалах іноземних компаній в самому Китаї. Після декількох років стажування ці спеціалісти повертаються на роботу до національних китайських підприємств та науково-дослідних установ, приносячи до них набутий передовий досвід як у сфері інновацій, так й організації роботи в умовах використання високих технологій з їх постійним оновленням під впливом жорсткої конкурентної боротьби.

Іншим важливим фактором є протиріччя між інноваційними наробками та потребами в них національних економік країн СНД. В Росії ще перед кризою констатувалося, що намічені інноваційні заходи не приносять бажаного результату. На засіданні російського уряду всередині 2007 року відзначалося, що з 41 федеральної цільової програми лише 21 дала очікуваний результат [8]. З великими труднощами проходить впровадження навіть високоякісних науково-технологічних наробок й у післякризовий період. При тому таке становище характерне й для імпорту високих технологій з-за кордону, тобто справа йде про загальне відторгнення інновацій сучасною господарською моделлю Росії (це ж можна констатувати й стосовно України, Білорусі та Казахстану). В цьому зв'язку слушну думку висловив професор Міжнародної академії сучасних знань (м.Обнінськ, Росія) П.Ореховський. Він основну причину несприйняття інновацій бачить в тому, що до цього часу «численні триваючі реформи та державні програми є, по суті, імітаційними» [9]. Як висновок – без докорінної перебудови національних господарських механізмів за світовими стандартами його функціонування

неможливо забезпечити реальне широкомасштабне використання інноваційної моделі економічного розвитку, навіть при наявності технологій та моделей виробів високого рівня.

Навіть для Росії з її певним просуванням по шляху інновацій можна прогнозувати, що вони знайдуть своє застосування лише у державному секторі – в межах ВПК, зазначених вище великих державних корпорацій, космічній індустрії тощо. Але тим самим не буде вирішено більш важливе завдання – повсюдної тяги національних господарюючих об'єктів до використання інновацій, що лише й може забезпечити їх конкурентоздатність на внутрішньому та світовому ринках.

В цьому сенсі можна лише скептично оцінити високі оцінки представленої на засідання Кабінету міністрів в лютому 2011 року Програми інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні [10]. Дійсно, це ретельно пропрацьований документ, в якому після аналізу декількох тисяч проектів обрано всього 170 із загальною їх вартістю 368 млрд. грн. Але він обмежується лише розробкою високотехнологічних складових інноваційної політики, залишаючи поза своїми межами питання всього комплексу інноваційної діяльності, включаючи той же інноваційний менеджмент, адекватний інноваційній моделі розвитку загальнодержавний господарський механізм тощо. Навіть при успішному втіленні цієї програми в життя її застосування може привести лише до часткового, а не всеохоплюючого прогресу в модернізації української економіки.

Список використаних джерел

1. Walcott S.A. Chinese science and technology industrial parks. Ashgate, 2003.
2. Будкін В., Петренко З., Н.Т.Хань. Зони високих технологій: світовий досвід і реалії України. // Економіка України, №5, 2005, с.71-72.
3. Партия сказала: надо! // Newsweek (Москва), 25.06-01.07. 2007, с.35-36.
4. Известия, 12.11.2007.
5. Назарбаев Н. Мы строим процветающий Казахстан. // Международный курьер, №5-6, 11-24.02.2010.
6. Комсомольская правда в Казахстане, 9.04.2011.
7. За даними Міждержавного статистичного комітету СНД. // [http:// www. cisstat.com/rus/mac3 _an.htm](http://www.cisstat.com/rus/mac3_an.htm).
8. Неподнятая целина // Российская газета, 8.06.2007.
9. Ореховский И. Власть и инновации (почему в России не получается построить инновационную экономику) // Общество и экономика, № 8-9, 2009, с.116.
10. Дзеркало тижня, 16.04.2011.

УДК 378 (477):33

БІЛА С.О.,

Національний інститут стратегічних досліджень,
д.н.держ. упр., проф.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК СКЛADOVA МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті висвітлені комплексні проблеми розвитку національної системи вищої освіти та визначені стратегічні пріоритети її реформування. Здійснено аналіз ефективності функціонування системи українських ВНЗ з огляду на співставлення «витрати – результат»; виявлено недоліки управління системи ВНЗ України. Реформування вищої освіти розглядається як невід'ємна складова комплексної структурної модернізації національного господарства у посткризовий період.

Ключові слова: вища освіта; стратегічні пріоритети; реформування; витрати; результат; управління; модернізація; національна економіка; лібералізація; демократизація.

Annotation. The article highlights the complex problems of the development of national higher education system and identifies strategic priorities for reform. The analysis of the effectiveness of the Ukrainian universities system is given in view of the comparison "the costs - the result"; the management system limitations of Ukraine universities is identified. The higher education reform is considered to be an integral component of a complex structural modernization for the national economy after the crisis.

Key words: Higher education; Strategic Priorities, reform, expenditures, result, management, modernization, national economy, liberalization, democratization.

Серед стратегічних завдань модернізації національної економіки у XXI ст. вагоме місце посідає спрямованість реформування системи вищої освіти. Саме вищі навчальні заклади (ВНЗ) формують інтелектуальний капітал нації, використання якого у всіх секторах та галузях економіки створює національне багатство та визначає місце країни у системі світового поділу праці. Останнім часом все більше нарікань викликає стан та рівень вищої освіти в Україні, рівень професійної підготовки молодих фахівців, що поповнюють чисельність економічно активного населення. Багато у чому такі нарікання пов'язані з наявністю глибинних, комплексних проблем, притаманних системі вищої освіти. Дослідження цих проблем, визначення